

דרכי מסירת בשורה רעה על פי התורה*

הקדמה
כ"ו מקורות
מסקנות
העברת ההודעה למעשה

הקדמה

במשך שנים מלווה אותי הטראומה הקשה, כאשר כרופא מתחיל נתבקשתי לגשת ולהודיע לאשה שלא הכרתי מימיי שבעלה נהרג בתאונת דרכים. מעולם לא קיבלתי הדרכה מעשית או רגשית לביצוע המשימה הזו, והתגובה הקשה שחזיתי גרמה לי מאז רתיעה מלהיות נוכח כאשר יש לבשר בשורה קשה למישהו. הרגשתי שמחוסר ברירה הטילה החברה את התפקיד הלא-נעים הזה על הרופא, מכיוון שלא מצאה גורם אחר שייאות ליטול על עצמו את המטלה; הרי רק לעתים רחוקות קיימת למסירת ההודעה השלכה רפואית, או שיש צורך בנוכחות איש צוות רפואי במקום. תמיד ראיתי את המטלה הזו כמעמסה שאני ממלא בעל כורחי.

אולם גישתי השתנתה לחלוטין, אחרי שסיפר לי מורי ורבי פרופסור יוסף הרמן מעשה שאירע עמו: בהזדמנות אחת התקשרו אליו בטעות, כאשר חיפשו בספר הטלפונים רופא אחר שנשא שם דומה לשלו. כאשר נודע למטלפן שהוא הגיע לד"ר הרמן אחר - הוא סיפר לו שאין מוצאים את הרופא המטפל של אדם שחייבים לבשר לו שאשתו נפטרה. פרופ' הרמן, בעל הלב הרחום, התנדב למשימה; הוא יצא מביתו ונסע אל הבעל שלא הכיר כדי להודיע לו על הפטירה באופן הנדרש, ובכך הצליח לרכך את עוצמת המכה. סיפור זה גרם לי לראות את התפקיד הזה באופן שונה; קיימת כאן הזדמנות פז לרכך דיווח על אסון, או הודעה על חולי או מקרה מזעזע אחר, אצל אדם שלעיתים כלל לא מוכן לבוא המכה הזו עליו. האופן שבו המסר מועבר יכול להוות את כל ההבדל שבין השראת הזדהות ושותפות - לבין זרות ואפילו עוינות, בין הצבת אתגר - לבין הרגשת קרבו, בין קבלת הגזירה, עם דרישה לפעילות מכוונת ולהשלמה - לבין בילבול, סיבוך וחוסר אונים מוחלט¹.

* אני מודה לקבוצת הלימוד לענייני רפואה והלכה של ישיבת 'תורת החיים' ביד בנימין שסייעו בידי באיתור המקורות ובלבון הנושא. הדברים מוקדשים לזכרו של אבא מרי משה יוסף בן צבי ז"ל, הריני כפרת משכבו, שנפטר תוך כדי העיסוק בתוכן הנלמד.
1 הגאון ר"י זילברשטיין שליט"א הורה לי, שמי שמסוגל לעמוד במבחן ולמלא את תפקיד 'מבשר

בספרות הרפואית בולטת תרומתה של רופאה אמריקאית בשם אליזבט קובלר-רוס, שהקדישה שעות אינ-ספור כדי לראיין חולים שהתמודדו עם הבשורה שמחלתם סופנית; בסופו של המחקר היא גיבשה תיאוריה הכוללת מערכת של שלבים נפשיים שעובר האדם שנדרש לראשונה לעכל מסר קשה²; השלבים כוללים הכחשה, כעס, מיקוח, דיכאון, הסתגלות והשלמה, בכל סדר וצירוף אפשרי, ובמרווחי זמן אישיים. תיאוריה זו עומדת במבחן הזמן; המציאות מוכיחה שרוב השרויים במצב דומה מגיבים בדיוק רב לפי השלבים שהיא תיארה. הוכח שליווי האדם ותמיכה מוצלחת בו במעברו בשלבים הללו מקילים ומזרזים את הגעתו לשלב הסופי, שהוא השלמה עם המציאות החדשה. לכן כבר בתחילת הדרך יש לדאוג שהפעולות שיינקטו ימנעו קיבועו של הכחשה או כעס וכו', כפי שנדגים להלן.

במאמר זה ברצוני לבחון ולנתח כ"ו אירועים ממקורותינו בהם הועבר לאדם מסר קשה, חלקם מן התורה שבכתב וחלקם מן התורה שבעל-פה, תוך היצמדות ככל הניתן לפשוטם של דברים. מטרתנו במאמר זה אינה להכתיב סגנון טיפול מסוים, אלא להסיק ממקורות אלו נתונים שעל פיהם ניתן יהיה לבנות משנה סדורה של כללי התנהגות, בתקווה למסד המלצות על דרך ביצוע משימה קשה זו על פי התורה.

כ"ו מקורות

א. פניית ה' לאדם בעקבות חטאו

"וַיִּקְרָא ה' אֶלְלוֹקִים אֶל הָאָדָם, וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה: וַיֹּאמֶר אֶת קִלְדָּ שְׁמַעְתִּי בְּגִן...
(בראשית ג, ט-י)

לפני העברת תוכן ההודעה יש ליצור אווירה של תקשורת בין המודיע למקבל ההודעה. כפי שמסביר רש"י, פשר השאלה "איכה" הוא "להיכנס עמו בדברים". ה' יצר מגע עם אדם בפנייה סתמית, ורק לאחר החלפת כמה מילים לגבי הסיבה להסתרתו הוא בישר לו שהוא נתפש בחטאו, ונגזר עליו להיות מגורש מגן עדן.

ב. הודעת יצחק לעשו שיעקב כבר קיבל את הברכה

"וַיַּעַשׂ גַם הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו, וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יֵקֶם אָבִי וַיֹּאכַל מִצֵּיד בְּנֹו
בְּעֵבוֹר תְּבַרְכְּנִי נְפִשְׁךָ: וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי אַתָּה, וַיֹּאמֶר אָנִי בְּנֶךְ בְּכֶרֶךְ
עֲשׂוֹ: וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאֹד, וַיֹּאמֶר מִי אֲפֹא הוּא הַצֵּד צֵיד וַיָּבֵא
לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוּאָה וְאַבְרָכָהוּ? ... (בראשית כז, לא ואילך)

הרעה' בצורה טובה - עושה מעשה חסד ממדרגה ראשונה, וטוב שהוא יקבל על עצמו את העול הזה על מנת למלא אותו על הצד הטוב ביותר, וכדי שהמשימה הזו לא תיעשה ע"י שליחים שאינם מתאימים לה. ועי' להלן.

2 Elisabeth kubler-Ross, On Death and Dying, Scribner (Simon & Shuster) 1997.

במקום להודיע לעשו באופן ישיר על מעללי אחיו, מוביל האב את בנו למסקנה הקשה שאחיו הערים עליו. אח"כ הוא מרכז את הקושי על ידי התנצלות שאין בידו מאומה לפעול יותר בנעשה, ובסוף הוא מסכים לברכו - אמנם ברכה מצומצמת יותר.

ג. הודעה ליעקב על מציאת כתונת יוסף

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֶת פְּתִילת הַפְּסִים וַיְבִיאוּ אֵל אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ הַכֹּהֵן נָא הַפְּתִילת בְּנֵדָה הוּא אִם לֹא: וַיִּפְרֹחַ וַיֹּאמֶר פְּתִילת בְּנֵי חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלֶתוֹ וַיִּשֶׂם שֶׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנוֹ יָמִים רַבִּים... (בראשית לז, לב ואילך)

כאן אנו רואים שמלבד רצון אחי יוסף להימנע משקר, ע"י אי אמירת הדברים באופן ישיר, הם שומרים על שתיקה מכל אמירה ברורה, ומובילים את יעקב להבין לבדו שיוסף נטרף, הבנה המכניסה אותו לתוך מעגל האבלות. נוסף על כך הם משתמשים בעזרים, בכתונת יוסף שלא ניתן להכחיש שהיא מייצגת באופן בלעדי את יוסף, כדי למנוע מצב של 'הכחשה'.

ד. הודעת תמר ליהודה שהיא הרה לו

"הוא מוצאת, והיא שִׁלְחָה אֵל חַמְיָה לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלָה לּוֹ אֲנֹכִי הָרָה. וַתֹּאמֶר הַכֹּהֵן נָא לְמִי הַחֲתָמָה וְהַפְּתִילִים וְהַמָּטָה הָאֵלֶּה" (בראשית לח, כה ואילך)

שוב - במקום להאריך בתקשורת מילולית מוצג חפץ המספר את הסיפור כולו, ומכוון את ה'קרבן', בקצב שלו, לדעת שאכן נתגלה הסוד המוסתר.

ה. הודעת יעקב לנשיו שעליהם לעזוב את חרן

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדֵה אֵל צֹאנוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאֵה אֲנֹכִי אֶת פְּנֵי אָבִיכֶן כִּי אֵינְנוּ אֵלֵי פְתִילת שְׁלֶשֶׁם... וַתַּעַן רַחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרֵנָה לּוֹ הֲעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ" (בראשית לט, ד ואילך)

הודעת יעקב לנשיו שהוא עומד לקום נגד אביהם הרמאי, ולסכן את עצמו ואת כל אשר לו, נעשית במקום רחוק ושקט, שם ניתן בביטחה וללא האזנות מיותרות לשטוח דברים באריכות, להזכיר דברים ידועים מכבר; כך הוביל יעקב את נשיו בעצמן למסקנה שאין ברירה אלא לקבל את הגישה שהוא מציע.

ו. הודעת האחים ליעקב ש'עוד יוסף חי'

"וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֵל יַעֲקֹב אָבִיהֶם: וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף

חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם: וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי ריח יעקב אביהם": (בראשית מה, כה-כז)

"ויגדו לו. חסר יו"ד, לפי שהן בעצמם לא הגידו לו: לאמר. לומר ע"י סרח בת אשר".
(מדרש שכל טוב)

מפליגים רבותינו לספר שסרח בת אשר שוררה לעצמה סמוך ליעקב שיוסף חי בארץ מצרים, על מנת שכאשר הבשורה המיוחלת תגיע אליו עוצמת הבהלה תופחת. הדבר סייע לכך שלבסוף נקלט המסר וחייתה רוחו, לא לפני שראה במו עיניו את העגלות ששלח יוסף.

ז. הכרת משה בחטא העגל

"ויאמר ה' אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה: ...ואפן וארד מן החר והחר בער באש ושני לוחות הברית על שתי ידי: וארא והנה חטאתם לה' אלהיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה ה' אתכם: ואתפש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי". (דברים יב, טו ואילך)

בורא עולם בעצמו מודיע למשה על חטא העגל, ובכל זאת אין משה מגיב עליו כלל עד המפגש והראייה החזותית. נמצא שלפעמים ללא ראייה תומכת מקבל הידיעה פשוט מסרב להאמין גם להודעה שהוא יודע שהיא נאמנה לחלוטין (דבר ה'!), עד שיווכח במו עיניו שהידיעה אמיתית.

ח. פגישת משה ויהושע בזמן חטא העגל

"וישמע יהושע את קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה: ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע: ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מינדו את הלוחות וישבר אתם תחת החר": (שמות לב, יז ואילך)

יהושע מגלה את אוזנו של משה שמשוהו במחנה איננו כשורה, ומשה לא מתקן אותו שאין זה אלא עגל מסכה. בהמשך אין משה מגיב בשבירת הלוחות עד שהוא רואה בעיניו את העגל.

ט. הודעת ה' למשה שלא ייכנס לארץ

"ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: וראיתה אתה ונאספת אל עמיד גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך: כאשר מריתם פי במדבר צו במריבת העדה"... (במדבר כז, יג ואילך)

ראשית ה' מצווה את משה לעשות מעשה, לעלות ולצפות אל ארץ הקודש; לאט־לאט משה אמור להפנים שמדובר כאן על עונש, כשהדברים משולבים בנחמה שהוא ימות במיתה שהתאוה לה כאשר נכח בפטירתו של אהרן. רק בסוף, כאשר חלה הפנמה ראשונית של ההשלכות הברורות מאליהן של ציווי ה', רק אז ה' מזכיר לו בפירוש שזהו העונש על שפשע כלפי שמים.

י. הודעה שניה של ה' למשה שלא ייכנס לארץ

"וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: עֲלֵה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר נֹבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה: יָמַת בְּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֶאֱסֹף אֶל עַמִּיד כְּאֲשֶׁר מֵת אַהֲרֹן אֶחִיד בְּהַר הָהָר וַיֶּאֱסֹף אֶל עַמִּיו: " (דברים לב, מח ואילך)

הכתוב מתאר הקדמה ארוכה של דברי ה' לפני העברת המסר עצמו - שלמרות הפצרות משה אין הבורא מסכים לאפשר לו להיכנס לארץ.

יא. הודעת 'האיש' לשבטי ישראל על מעשה פילגש בגבעה

"וַיָּבֵא אֶל בֵּיתוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֹת וַיַּחֲזֵק בְּפִילִגְשׁוֹ וַיִּנְתְּחָה לְעַצְמֶיהָ לְשָׁנַיִם עֶשֶׂר נְתָחִים וַיִּשְׁלַחָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל: וְהָיָה כָּל הָרֹאֵה וְאָמַר לֹא נְהִיִּיתָה וְלֹא נִרְאֶתָה כְּזֹאת לְמִיּוֹם עֲלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שִׁימוּ לְכֶם עֲלֵיהֶ עֲצוֹ וְדַבְּרוּ: " (שופטים יט, כח ואילך)

דוגמא מזעזעת של רצון מכוון לבשר בשורה מרה ואיומה של זלזול קשה בחיי אדם, כדי שהיא תתקבל באופן הקשה ביותר; ללא מילים מועברת הידיעה בצורה נחרצת וחדה, המבהירה לכל שנחצו כל הגבולות.

יב. הודעת שמואל לעלי על גזירת ה' על ביתו

"... וְלָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלֵי אִם יִתְכַפֵּר עֵוֹן בֵּית עֲלֵי בְּזָבַח וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם: וַיִּשְׁכַּב שְׁמוּאֵל עַד הַבֹּקֶר וַיִּפְתַּח אֶת דְּלָתוֹת בֵּית ה', וַשְׁמוּאֵל יֵרָא מֵהַגִּיד אֶת הַמְּרָאָה אֶל עֲלֵי: וַיִּקְרָא עֲלֵי אֶת שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל בְּנֵי וַיֹּאמֶר הֲנָנִי: וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהִים אֵל נָא תְּכַחַד מִמֶּנִּי כִּי יַעֲשֶׂה לְדָ אֱלֹהִים וְכִי יוֹסִיף אִם תְּכַחַד מִמֶּנִּי דָבָר מִכָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהִים: וַיַּגִּד לוֹ שְׁמוּאֵל אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְלֹא כַחַד מִמֶּנּוּ וַיֹּאמֶר ה' הוּא הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה: " (שמו"א ג, יד ואילך)

למרות היעדר הרצון להתמודד עם מסירת הבשורה הקשה, מי שנבחר משמיא למלא את התפקיד אל לו להתחמק מחשש לתגובה.

"וַיִּלְחַמוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְגַף יִשְׂרָאֵל וַיִּנְסוּ אִישׁ לְאֹהֲלָיו וַתְּהִי הַמִּכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רִגְלִי: וְאַרְוֹן אֱלֹהִים נִלְקַח וַשְּׁנֵי בְנֵי עֲלִי מֵתוּ חֲפְנֵי וּפְיִנְחָס: וַיִּרְץ אִישׁ בְּנִימֹן מִהַמְעַרְכָּה וַיָּבֵא שְׁלֹה בַיּוֹם הַהוּא וּמִדִּי קָרְעִים וְאַדְמָה עַל רֵאשׁוֹ: וַיָּבֹא וְהָנָה עֲלִי יֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶּא יָד דָּרָךְ מִצַּפָּה כִּי הָיָה לְבוֹ חֲרָד עַל אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ בָּא לְהַגִּיד בְּעִיר וַתִּזְעַק כָּל הָעִיר: וַיִּשְׁמַע עֲלִי אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וַיֹּאמֶר מַה קוֹל הַהַמּוֹן הַזֶּה וְהָאִישׁ מֵהֵר וַיָּבֵא וַיַּגִּד לְעֲלִי: וְעֲלִי בֶן תִּשְׁעִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה וְעֵינָיו קָמָה וְלֹא יָכוֹל לְרַאות: וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֵל עֲלִי אֲנֹכִי הֵבֵא מִן הַמְעַרְכָּה וְאַנִּי מִן הַמְעַרְכָּה נִסְתִּי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר מַה הָיָה הַדָּבָר בְּנִי: וַיַּעַן הַמְּבַשֵּׁר וַיֹּאמֶר נֹס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְּלִשְׁתִּים וְגַם מִגִּפְהַ גְדוֹלָה הִיְתָה בְּעַם וְגַם שְׁנֵי בְנֵיךָ מֵתוּ חֲפְנֵי וּפְיִנְחָס וְאַרְוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקַחְתָּ: וַיְהִי כִּהְזָכִירוּ אֶת אַרְוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּפֹּל מֵעַל הַכֶּסֶּא אַחֲרָיִת בְּעַד יָד הַשָּׁעַר וַתִּשָּׁבֵר מִפְּרָקְתּוֹ וַיָּמָת..." (ש"מ"א ד, י ואילך)

עלי הכהן העיוור והישיש מודע כבר ממילא לאסון כלשהו, משמיעת קול הצעקה בעיר. איש בנימין מגיע ופותח בפרטים לכאורה מיותרים ורחוקים מן העיקר, שמהווים פתיחה בתקשורת עם עלי, וגורמים לעלי לבקש עוד פרטים. לאחר מכן הוא מתחיל בבשורות הרעות מהקל לכבד, קודם באופן כללי על המערכה, ואז מתמקד על בני משפחתו של עלי ורק אח"כ הוא מודיע על הילקח ארון ה'. למרות המאמץ של המודיע להקל עד כמה שאפשר את קבלת הבשורה הקשה - עלי נופל ומת, ואין אנו יודעים אם התוכן עצמו או צורת ההודעה גרמו למותו.

טו. הודעת המבשר לדוד על מות שאול ויהונתן

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְהָנָה אִישׁ בָּא מִן הַמַּחֲנֶה מֵעַם שָׂאוֹל וּבְגָדָיו קָרְעִים וְאַדְמָה עַל רֵאשׁוֹ וַיְהִי בְּבֹאוֹ אֵל דָּוִד וַיִּפֹּל אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה: וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אִי מִזֶּה תָּבוֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל נִמְלֹטְתִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד מַה הָיָה הַדָּבָר הַגָּד נָא לִי וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר נֹס הָעָם מִן הַמַּלְחָמָה וְגַם הַרְבֵּה נָפַל מִן הָעָם וַיָּמָתוּ וְגַם שָׂאוֹל וַיְהוֹנָתָן בְּנוֹ מֵתוּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אֵיךְ יָדַעְתָּ כִּי מָת שָׂאוֹל וַיְהוֹנָתָן בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ נִקְרָא נִקְרִיתִי בְּהַר הַגִּלְבָּעַ וְהָנָה שָׂאוֹל נִשְׁעַן עַל חֲנִיתוֹ וְהָנָה הַרְכָּב וּבַעֲלֵי הַפָּרָשִׁים הַדְּבִיקָהוּ: וַיִּפֹּן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵנִי וַיִּקְרָא אֵלָי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי: וַיֹּאמֶר לִי מִי אַתָּה וַיֹּאמֶר אֵלָיו עַמְלֵקִי אֲנֹכִי: וַיֹּאמֶר אֵלָי עָמַד נָא עֲלִי וּמִתְנַנֵּי כִּי אַחֲזָנִי הַשֶּׁבֶץ כִּי כָל עוֹד נִפְשִׁי בִּי: וְאַעֲמִד עֲלָיו וְאַמְתַּתְּהוּ כִּי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִחִיָּה אַחֲרַי נָפְלוּ וְאַקַּח הַנֶּזֶר אֲשֶׁר עַל רֵאשׁוֹ וְאַצְעֲדָה אֲשֶׁר עַל זְרַעוֹ וְאַבִּיאֵם אֵל אֲדֹנָי הָנָה: וַיִּחַזַק דָּוִד בְּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכּוּ וַיִּצְמְדוּ עַד הָעֶרֶב עַל שָׂאוֹל וְעַל יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל עַם ה' וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ בַּחֲרָב" (ש"מ"ב א, ב ואילך)

כאן המודיע לא שת לבו לברר את מערכת היחסים הרגשית בין מקבל הבשורה לבין זה הנתפש כאויב, ומיד לאחר דו שיח קצר הוא מוסר בגסות, ללא פרטים, על מות שאול ויהונתן בנו. דוד מגיב בקריעת בגדיו רק אחר מסירת כל הפרטים, ורק לאחר שהוא חוזה בעיניו בהוכחות מוחשיות התומכות בדברי העמלקי - עד אז היתה קיימת הכחשה, המתאימה למצב בו אין המקבל מעוניין להשלים עם אובדן קרוב או אוהב.

טז. ההודעה לדוד שמת בנו מבת שבע

"וַיֵּלֶךְ נָתָן אֶל בֵּיתוֹ וַיִּגַּף ה' אֶת הַיֵּלֶד אֲשֶׁר יָלְדָה אֵשֶׁת אֹרִיָּה לְדָוִד וַיֵּאֲנָשׁ: וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת הָאֱלֹהִים בְּעַד הַנְּעָר וַיִּצָּם דָּוִד צוֹם וּבָא וְלוֹ וּשְׁכַב אַרְצָה: וַיִּקְמוּ זָקְנֵי בֵּיתוֹ עִלָּיו לְהַקִּימוֹ מִן הָאָרֶץ וְלֹא אָבָה וְלֹא בָּרָא אֹתָם לָחֵם: וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַיָּמָת הַיֵּלֶד וַיִּרְאוּ עֲבָדֵי דָוִד לְהַגִּיד לוֹ כִּי מָת הַיֵּלֶד כִּי אָמְרוּ הִנֵּה בַּהֲיוֹת הַיֵּלֶד חִי דִבְרָנוּ אֵלָיו וְלֹא שָׁמַע בְּקוֹלָנוּ וַאֲיֵךְ נֹאמַר אֵלָיו מִת הַיֵּלֶד וְעָשָׂה רָעָה: וַיִּרְא דָּוִד כִּי עֲבָדָיו מִתְלַחְשִׁים וַיִּבֶן דָּוִד כִּי מָת הַיֵּלֶד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל עֲבָדָיו הַמָּת הַיֵּלֶד וַיֹּאמְרוּ מָת: (ש"מ"ב יב, טו ואילך)

אנו עדים לרתיעה של עבדי המלך מלהגיד למלך את מה שהוא כה חושש מלשמוע. כאן מבוטאת בפירוש היראה פן בעקבות קבלת הבשורה הרעה - "ועשה רעה", ולא פורש אם לעצמו אם לאחרים. בסופו של דבר ההודעה מגיעה אל דוד באופן לא ישיר, כאשר דוד שומע את האחרים "מתלחשים" והוא מבין לבד מה אירע; דוד שואל שאלה ישירה לגבי גורלו של בנו, ועבדיו רק מאשרים את מה שהוא עצמו אמר.

יז. ההודעה לדוד על מות אבשלום

"וַאֲחִימֵעַץ בֶּן צְדוֹק אָמַר אֲרוּצָה נָא וַאֲבַשְׂרָה אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי שָׁפֹטוּ ה' מִיַּד אֲיָבִי: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹאָב לֹא אִישׁ בְּשָׂרָה אֲתָה הַיּוֹם הַזֶּה וּבִשְׂרֵת בַּיּוֹם אַחַר וְהַיּוֹם הַזֶּה לֹא תִבְשָׁר כִּי עַל כֵּן בֶּן הַמֶּלֶךְ מָת: וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַכּוֹשֵׁי לֵךְ הַגֵּד לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר רָאִיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ כּוֹשֵׁי לְיוֹאָב וַיִּרְץ: וַיִּסַּף עוֹד אֲחִימֵעַץ בֶּן צְדוֹק וַיֹּאמֶר אֶל יוֹאָב וַיְהִי מָה אַרְצָה נָא גַם אֲנִי אַחֲרֵי הַכּוֹשֵׁי וַיֹּאמֶר יוֹאָב לְמָה זֶה אֲתָה רָץ בְּנִי וּלְכָה אִין בְּשָׂרָה מִצָּאֵת: וַיְהִי מָה אָרוּץ וַיֹּאמֶר לוֹ רוּץ וַיִּרְץ אֲחִימֵעַץ דָּרָךְ הַכֶּפֶר וַיַּעֲבֵר אֶת־הַכּוֹשֵׁי... וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם לְנֶעֱר לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אֲחִימֵעַץ רָאִיתִי הַקְּמוֹן הַגָּדוֹל לְשַׁלַּח אֶת עֶבֶד הַמֶּלֶךְ יוֹאָב וְאֶת עֲבָדָד וְלֹא יָדַעְתִּי מָה: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ טֹב הַתִּיַּצַּב כֹּה וַיִּסַּב וַיַּעֲמֵד: וְהִנֵּה הַכּוֹשֵׁי בָּא וַיֹּאמֶר הַכּוֹשֵׁי יִתְבַּשֵּׁר אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ כִּי שָׁפֹטָה ה' הַיּוֹם מִיַּד כָּל הַקָּמִים עֲלֶיךָ: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל הַכּוֹשֵׁי הַשָּׁלוֹם לְנֶעֱר לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַכּוֹשֵׁי יְהִי כְנַעַר אֲיָבִי אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ וְכָל אֲשֶׁר קָמוּ עֲלֶיךָ לְרָעָה: וַיִּרְגַּז הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל עֲלִית הַשַּׁעַר וַיִּבֶן וְכֹה אָמַר בְּלָכְתוּ בְנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי אַבְשָׁלוֹם מִי יָתָן מוֹתִי אֲנִי תַחְתִּיד אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי... (שמואל ב יח, יט ואילך)

יואב מנסה פעמיים להניא את המתנדב מלבצע את שליחות ההודעה לאביו של הנהרג, אך אחימעץ מתעקש. שני השליחים טועים בקריאת המציאות, ואינם קולטים, בניגוד ליואב, את הקשר הרגשי העמוק שנותר בין דוד לאבשלום למרות המרד. אחימעץ מרכך את המכה על ידי בשורה שמשהו אכן התרחש אך מתחמק מהעברת תוכן האירוע, אך הכושי בחוסר רגישות פותח בשבח המעשה אשר נעשה. הבסיס להבנה של דוד שאכן אירע מה שהוא חושש ממנו נובע מכך ששני השליחים מחזקים אחד את דברי השני בזה אחר זה, אך גם כאן התגובה נדחית עד אחרי סיום דברי האחרון, ומתבטאת ברוגז המלך ולאחריו בבכי ומספד.

יח. הודעת אביגיל לנבל על דברי דוד

... "וְאִיִּם חַי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִנְעָנִי מִהֲרַע אֶתְּךָ כִּי לֹלִי מִהֲרַתְּ וְתִבְאֵת לְקִרְאֵתִי כִּי אִם נֹתֵר לְנָבֶל עַד אֹרֶר הַבֶּקֶר מִשְׁתִּין בְּקִיר... וְתִבֵּא אֲבִיגַיִל אֶל-נָבֶל וְהָיָה לוֹ מִשְׁתָּה בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ וְלֵב נָבֶל טוֹב עָלָיו וְהוּא שָׁכַר עַד מְאֹד וְלֹא הִגִּידָהּ לוֹ דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל עַד אֹרֶר הַבֶּקֶר: וַיְהִי בַבֶּקֶר בְּצֵאת הַיּוֹן מִנְּבֶל וְתִגָּד לוֹ אֲשֶׁתוֹ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמַת לְבוֹ בְּקִרְבּוֹ וְהוּא הָיָה לְאֶבֶן: וַיְהִי כַעֲשָׂרַת הַיָּמִים וַיִּגַּף ה' אֶת נָבֶל וַיָּמַת:" (שמ"ב כה, לד ואילך)

אביגיל מוצאת שאין מקום להיכנס לניסיון של העברת מידע בזמן שהשומע אינו צלול, אינו ערוך לכך ואינו בר קליטה, אולי המידע לא יובן בשלמות ואולי כלל לא, וכל הפעולה תהיה לשווא. לכן היא ממתינה לשלב של יציאה ממצב מעורפל ומודיע לו את הדברים באופן ישיר, ואז לידיעה אכן השפעה המכריעה את השומע.

יט. התנהגות אלישע עם השונמית כשבאה להודיעו ש'מת' בנה

"וְתִבֵּא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הָהָר וְתַחֲזַק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גִּיחֲזִי לְהַדְּפָה וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרַפָּה לָּהּ כִּי נִפְשָׁה מְרָה לָּהּ וְהָ עֵלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: וְתֹאמַר הַשְּׂאֵלְתִי בֵּן מֵאֵת אֲדֹנָי הֲלֹא אָמַרְתִּי לֹא תִשְׁלַח אֹתִי: וַיֹּאמֶר לְגִיחֲזִי חֲגַר מִתְּנִיד וְקַח מִשְׁעֲנָתִי בְיָדְךָ וְלֵךְ כִּי תִמְצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ וְכִי יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תִעַנְנוּ וְשִׁמַּת מִשְׁעֲנָתִי עַל פְּנֵי הַנָּעַר: וְתֹאמַר אִם הַנָּעַר חַי ה' וְחִי נִפְשְׁךָ אִם אֲעֲזָבְךָ וְיָקָם וְיִלְךָ אַחֲרָיָה:" (מל"ב ד, טז ואילך)

השונמית, המתמודדת עם אובדן כה עצום של בנה היחיד, פורצת את גדרי הצניעות, ואף על פי כן הנביא רגיש למצבה החרף, ומניח לה זמנית להתנהג בצורה חריגה. הנביא מניח במקצת את דעתה בכך שהוא פועל כבמצב חירום ומראה לה שהוא מבין שהצער שלה קודם עכשיו לכל דבר אחר ('כי תמצא איש לא תברכנו' וכו'), ובכך הוא משרה אמון וגורם לרגיעה יחסית.

"ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חרשות והאתנות רעות על ידיהם: ותפל שְׁבָא ותקחם ואת הנְעָרִים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עוד זה מדבר וזה בא ויאמר אש אלהים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנְעָרִים ותאכלם ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עוד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחוים ואת הנְעָרִים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: עוד זה מדבר וזה בא ויאמר בניד ובנותיד אכלים ושתים יין בבית אחיהם הבכור: והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפל על הנְעָרִים וימותו ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך: ויקם איוב ויקרע את מעלו ויגז את ראשו ויפל ארצה וישתחו": (איוב א, טז ואילך)

העברת הבשורות הרעות לאיוב ראויה לציון. למרות שהמטרה של כל ההתרחשויות היא לנסותו, הבשורות הרעות נמסרות באופן הגיוני ומסודר: השליח הראשון מתחיל בסיפור סתמי על שיגרת הבהמות במרעה, ורק אז הוא עובר לתיאור עימות עם איוב והפגיעות בעובדים וברכוש; השני והשלישי מדברים מיד על הפגיעות הקשות, בלי הקדמות מיותרות; ורק הרביעי מספר על הרוח הגדולה והפגיעה בנפשות ביתו. רק כאשר איוב מעכל היטב שהוא כעת אדם מוכה - מגיעים בהדרגתיות לפגיעה בגופו. בנוסף, כדי שלא ניתן יהיה לפקפק באמיתות הדברים, הידיעות מגיעות ממספר שליחים, כדי שאי אפשר יהיה לטעות ולחשוב שמא נפלה כאן טעות.

כא. ההגדה למרדכי שאסתר לא נקראה אל המלך

"ויגידו למרדכי את דברי אסתר. ואילו איהו [=התך] לא אזל לגביה, מכאן שאין משיבין על הקלקלה" (מגילה טו, א). "הקלקלה" - שהיתה אסתר מונעת לבוא אל המלך. לפיכך לא השיב התך את שליחותו, ואסתר שלחה דבריה על ידי אחרים (רש"י).

במקום שזה אפשרי בוודאי שעדיף להימנע מבישור בשורות רעות, ומן הראוי לתת לידיעה להגיע דרך צינור אחר. ורק כאשר אין מנוס - יש להירתם למשימה.

כב. מעשה רבי חנינא בר חמא

'אזל רבי חנינא בר חמא אשכחיה דהוה קטיל, אמר היכי אעביד, אי איזיל ואימא ליה דקטיל - אין משיבין על הקלקלה (עבודה זרה י, א) [...]'מצא אותו שמת, אמר איך אעשה? אם אלך ואומר לו שמת - הרי אין משיבין על הקלקלה].

משתי המקורות האחרונים ניתן למצוא הצדקה לרתיעה מלבשר בשורות רעות, ולהסכמה לבצע את המשימה הזו רק במצבים בהם אין כל ברירה אחרת.

"בימי רבי דוסא בן הרכינס התירו צרת הבת לאחיו. והיה הדבר קשה לחכמים, מפני שחכם גדול היה, ועיניו קמו מלבוא לבית המדרש. (אמר ומי) [אמרו מי] ילך ויודיעו, אמר להן רבי יהושע אני אלך. ואחריו מי, רבי אלעזר בן עזריה. ואחריו מי, רבי עקיבא. הלכו ועמדו על פתח ביתו. נכנסה שפחתו, אמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך. אמר לה יכנסו, ונכנסו. תפסו לרבי יהושע והושיבהו על מטה של זהב. א"ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב. אמר לו מי הוא, רבי אלעזר בן עזריה... תפסו והושיבו על מטה של זהב. א"ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב. א"ל ומי הוא, עקיבא בן יוסף. א"ל אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו, שב בני שב, כמותך ירבו בישראל. התחילו מסבבים אותו בהלכות, עד שהגיעו לצרת הבת. אמרו ליה צרת הבת מהו, אמר להן מחלוקת בית שמאי ובית הלל. הלכה כדברי מי, אמר להן הלכה כבית הלל. אמרו ליה והלא משמך אמרו הלכה כבית שמאי..." (יבמות טז, א).

אנו למדים על החשיבות להטיל את משימת ההודעה על המתאימים ביותר; כדי להעמיד את החכם הזקן על המציאות החדשה - שהוא בודד בפסיקה לגבי צרת הבת - פונים אל מספר דמויות מובילות, שפותחים בשיחה בעניינים שונים עד שכאילו במקרה הם מגיעים לנושא שבשבילו באו. ופתאום מתברר שחלה טעות, לא מדובר כלל עליו!

כד. רבי דוסא או בן הרכינס (המשך)

"אמר להם: דוסא שמעתם או בן הרכינס שמעתם? אמרו ליה: חיי רבי, סתם שמענו [=בן הרכינס]. אמר להם: אח קטן יש לי, בכור שטן הוא, ויונתן שמו, והוא מתלמידי שמאי, והיזהרו שלא יקפח אתכם בהלכות - לפי שיש עמו שלוש מאות תשובות בצרת הבת שהיא מותרת". (שם)

כמה חשוב שלא לשגות בזיהוי של מי שיש לבשר לו את ההודעה העצובה והכואבת!

כה. הודעת רב לרבי חייא על פטירת אחיו ואחותו

רב בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה. כי סליק להתם אמר ליה: אייבו קיים? אמר ליה: אימא קיימת, אמר ליה: אימא קיימת? אמר ליה: אייבו קיים. (פסחים ד, א)

אמר - ר' חייא לרב: אייבו - אביך הוא קיים? אמר ליה - רב: אימא קיימת - בלשון שאלה, כלומר עד שאתה משאיל על אבי שאל על אמי, שאף היא אחותך. אמר לו - עוד ר' חייא לרב: ואימא אחותי קיימת? (רש"י)

במקום לענות ישירות על השאלה - המבשר עונה רטורית, כדי שהשואל יבין מאליו שאחיו ואחותו כבר אינם בין החיים.

כו. ההודעה לרבי אליעזר על נידויו

"אמרו, אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש, ונמנו עליו וברכוהו. ואמרו מי ילך ויודיעו? אמר להם רבי עקיבא אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה רבי עקיבא, לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו בריחוק ארבע אמות. אמר לו רבי אליעזר, עקיבא מה יום מיומיים? אמר לו, רבי, כמדומה לי שחברים בדילים ממך. אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי קרקע, זלגו עיניו דמעות.. " (בבא מציעא נט, א)

ביום המר והנמהר בו נידו את ר' אליעזר, אנו מוצאים הקפדה על הערך החשוב של עצם ההעברה של הבשורה הרעה באופן תקין, כדי שהיא עצמה לא תגרום לאסון נוסף. גם כאן התנדב הבכיר שבדור, ובעזרת לבוש שונה והתנהגות שונה ודיבור עקיף הוא מוביל את ר' אליעזר להבנה עצמאית שהוא מנודה.

מסקנות

נראה שאפשר להסיק מהמקורות הנ"ל י"ג כללי יסוד מנחים בהודעת בשורה רעה (בסוגריים - המקור ממנו הוסקה ההנחייה):

- א. רצוי שהמבשר יהיה קרוב נפשית ורגשית לאדם המקבל את הידיעה, וכן שיהיה בקי בפרטי ההודעה שעליו למסור, ולוודא לפני קבלת המשימה שאין טוב וכשר ממנו למלא אותה. [א, יב, יד, טז, כ, כא, כב, כד, כה, כו]
- ב. אין להתלהב ולמהר לבשר אלא אחר בדיקת פרטי התוכן ומהימנותו ללא עוררין, ורק לאחר שאנו בטוחים שעצם העברת הבשורה חייבת להיעשות, וגם אז יש לבשר רק כאשר נראה שהעיתוי כרגע הוא המוצלח ביותר מצד המקבל. [ה, יב, יד, טז, יז, כ, כא, כב, כו]
- ג. אין לתת ללחץ של תחושת הצורך להעביר את הבשורה מיידית לפגוע באופן הרצוי להעברת הבשורה, אלא אם כן המציאות מכתיבה זאת ואין ברירה אחרת. [ה, יד, טו, טז, כ, כא, כו]
- ד. יש לבחור למסירת ההודעה זמן מתאים, כאשר השומע חופשי מהסחת דעת, ערוך לשמוע את ההודעה, ולא שקוע במצב של חוסר צלילות דעת, או שהוא עסוק בפעילות חיונית אחרת. [ה, טו, יז, כב, כד, כו]
- ה. יש לבחור בסביבה המתאימה לדיבור חופשי, ומאפשרת פרטיות ומתן ביטוי לתגובה רגשית ללא חשיפת יתר. [ה, כב, כד, כו]
- ו. יש ליצור מגע ולפתוח בשיחה באופן רגוע. רצוי לתת למקבל להגיב בדיבור כלשהו לפני כניסה לתוכן העיקרי. [א, ט, י, יג, יד, טו, טז, יח, כב, כד, כה, כו]

- ז. בניסוח הדברים הקשים יש להקדים עניינים עקיפים וכלליים, ורק אז להוביל לחלק הקשה יותר, בהדרגתיות שתואמת כל מקרה לגופו. יש להתחיל בפרטים הפחות קשים לעיכול, ואז להוביל לחלק המר ביותר. [א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, י, יג, יד, יט, כה, כו]
- ח. אם ניתן, רצוי במקום להביע מילולית בפירוש את הידיעה - להוביל את המקבל להסיק את המסקנה לבדו, אפילו על חשבון הארכת התהליך. [ג, ד, ה, ו, ט, י, יא, טו, כב, כג, כה, כו]
- ט. יש להעביר את הבשורה הקשה בנימה, בלשון ובסגנון התואמים כמה שיותר את סגנונו, אמונתו ומנהגיו של המקבל. [ה, ו, יט, כב, כג, כה, כו]
- י. יש להשתדל ככל הניתן שמקבל הבשורה יקלוט אותה בחושים רבים, נוסף לשמיעה: ראייה, שפת הגוף, התנהגות אנשים בסביבתו, עזרים כעדויות תומכות בידיעה, אימות הידיעה ע"י אחרים וכד'. [ג, ד, ו, ז, ח, ט, י, יא, יג, טו, טז, יט, כב, כד, כה, כו]
- יא. מצד אחד ראוי להביע שותפות מלאה לעוגמת הנפש הנגרמת בעקבות המציאות הכואבת, אך מצד שני להותיר תקווה, תמיכה ובטחון שהמבושר ניחון בכוחות הנדרשים להתמודדות עם המצב. [ב, ה, כד, כה, כו]
- יב. לדאוג שהמסר הינו ברור ולא משתמע לשתי פנים (אם אכן כך), ושהוא נקלט היטב. [ה, ו, כה, כו]
- יג. להיות גמיש לגבי האפשרות שתתקבלנה תגובות חריגות, ולהיות דרוך לתגובה מסוכנת או מסכנת; מאידך לקבל בהבנה וסבלנות התנהגות בלתי צפויה בגבול האפשר. [טו, יח]

העברת ההודעה למעשה

שתי דוגמאות בחז"ל, הראשונה שלילית והשנייה חיובית, מפרטות כיצד למעשה יש להעביר את הידיעה לאדם לו נועדה. במקור הראשון (ספר הישר פרשת וירא; מקורו בפרקי דרבי אליעזר פרק לב) אנו מוצאים רשעות לשמה, כמו שרק השטן מסוגל - להשאיר את הקרוב המבושר מתייסר ותמה וסובל מחוסר ודאות: "וילך השטן אל שרה, וידמה אליה כתואר איש זקן שפל ועניו מאוד, ואברהם עודנו מקריב עולה לה". ויאמר אליה, הלא ידעת את כל המעשה אשר עשה אברהם ליצחק בנד היום, כי לקח את יצחק ויבן מזבח וישחטהו ויקריב אותו על המזבח, ויהי יצחק צועק ובוכה לפני אביו ואין מביט אליו ואין מרחם עליו. וידבר השטן את הדברים האלה עוד לשרה פעמים, וילך לו מלפניה. ותשמע שרה את כל דברי השטן, ותחשוב כי איש זקן הוא מבני אדם אשר היה אצל בנה ויבוא ויגד לה כדברים האלה. ותישא שרה את קולה ותבך, ותצעק צעקה גדולה ומרה על בנה, ותפל את נפשה לארץ, ותזרוק עפר על ראשה, ותאמר בני יצחק בני מי יתן מותי אני תחתיך היום הזה. ותוסף עוד לבכות ותאמר, צר לי עליך כי גדלתיך טפחתיך, ויהפך ששוני עליך לאבל. ותקום אחרי כן ותלך הלוך ושאלה, ותלך עד חברון ותשאל את כל הולכי הדרך אשר תפגע בדרך, ואין דובר אליה דבר לאמור מה נעשה בבנה. ותבוא עם שפחותיה ועבדיה בקרית

ארבע היא חברון, ותשאל על בנה, ותשב שמה, ותשלח מעבדיה לבקש אנה הלכו אברהם ויצחק. וילכו לבקש אותם בית שם ועבר ולא מצאו, ויבקשו בכל הארץ ואין. והנה השטן בא אל שרה בדמות איש, ויבוא ויעמוד לפניו ויאמר אליה שקר דיברתי אליך, כי לא שחט אברהם את יצחק בנו ולא מת. ויהי כשומעה הדבר ותשמח מאוד מאוד על בנה, ותצא נפשה משמחתה, ותמות ותיאסף אל עמיה". השטן מתגלה כדמות זרה, ללא זיהוי, ללא כל קירבה לשרה. לא ניתן לבדוק או לאשר אם דבריו מהימנים, או אם הם באים ממקור מוסמך. אין כל תקשורת בין שני השותפים למפגש, אלא הדברים 'מונחתים' על שרה. גם בפעם השניה המסר חוזר על עצמו בדיוק באותה צורה, ללא פירוט או מתן רקע, והיוזם את ההודעה נעלם בפתאומיות אחר שבישר בשורה שתוכנה שקר. אך הגרוע מכל - לפרק זמן לא קצר נותרת מקבלת ההודעה לבדה, ללא מפלט, ובפעולה חסרת אוניס היא מחפשת אנה ואנה ביסוס לחששותיה. בעודה בפקפוקי לבה היא מקבלת לפתע מאותו מקור מסר הפוך, ומסר משמח זה שקיבלה ללא הכנה גורם למותה.

מאידך, בפנינו מקור נפלא, הממצה את העקרונות למסירת הודעה מחוכמת ומתוכננת היטב, המקנה למבשרת את התואר "אשת חיל". יש כאן עדות חיה לאופן הרצוי ביותר לבשר על אובדן כבד, המדגימה את התבונה והרגישות הנדרשות כדי לבצע את המשימה במתינות בהדרגתיות ובדו שיח, עד ההשלמה עם האסון ומדרש משלי לא, י: "אשת חיל מי ימצא. אמרו, מעשה היה בר' מאיר שהיה יושב ודורש בבית המדרש בשבת במנחה, ומתו שני בניו. מה עשתה אמן, הניחה שניהם על המטה ופרשה סדין עליהם. במוצאי שבת בא ר' מאיר מבית המדרש לביתו, אמר לה היכן שני בני, אמרה לבית המדרש הלכו. אמר לה צפיתי לבית המדרש ולא ראיתי אותם! נתנה לו כוס של הבדלה והבדיל. חזר ואמר, היכן שני בני? אמרה לו הלכו למקום אחר, ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו המאכל, ואכל ובירך. לאחר שבירך אמרה לו רבי, שאלה אחת יש לי לשאול לך. אמר לה, אמרי שאלתך. אמרה לו, רבי, קודם היום בא אדם אחד ונתן לי פיקדון, ועכשיו בא ליטול אותו; נחזיר לו או לא? אמר לה בתי, מי שיש פיקדון אצלו הוא צריך להחזירו לרבו! אמרה לו, רבי, חוץ מדעתך לא הייתי נותנת אצלו. מה עשתה? תפשתו בידה, והעלתה אותו לאותו חדר, והקריבה אותו למטה, ונטלה סדין מעליהם, וראה שניהם מתים ומונחים על המטה. התחיל בוכה ואומר בני בני, רבי רבי, בני בדרך ארץ, ורבי שהיו מאירין פני בתורתן. באותה שעה אמרה לו ר' מאיר, רבי, לא כך אמרת לי אני צריך להחזיר הפיקדון לרבו? אמר ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך (איוב א כא). אמר ר' חנינא, בדבר הזה ניחמתו ונתיישרה דעתו, לכך נאמר אשת חיל מי ימצא".

כפי שמציין ר' חנינא, שיא החסד במסירת הבשורה הקשה הוא שבמהלך העברת ההודעה נעוצה הנחמה, שהיא היא התכלית הנכספת אחר כל התהליך של קבלת הבשורה, העיבוד שלה, וההתמודדות הסופית עם המציאות החדשה. יהי רצון שנזכה להתברך בבשורות טובות, הנמסרות בנקל בכל מקום בכל זמן ובכל צורה, ותמיד מתקבלות בשמחה.